

„VERSAILLES-UL TRANSILVANIEI”

Scurtă istorie a Castelului
Bánffy din Bonțida

TRANSILVANIA
TRUST

2025

Introducere

Prezenta publicație își propune să fie un sprijin în descoperirea Castelului Bánffy din Bonțida. Nu urmărește exhaustivitatea și nu dorește să copleșească cititorul cu un volum excesiv de informații, ci îl invită să parcurgă un traseu ușor de urmărit prin ansamblul arhitectural. Scopul său este de a-l orienta printre spații, relatând totodată povești și oferind repere pentru interpretarea celor văzute.

Fotografiile de arhivă ne ajută să ne formăm o imagine despre splendoarea de odinioară a castelului, în același timp ne confruntă și cu distrugerile celui de-al Doilea Război Mondial și cu cele ale perioadei comunismului. Fragmentele citate pe alocuri din memoriile contesei Katalin Bánffy, *Cântec din viață*, evocă pe un ton personal viața cotidiană de altădată și ne introduc în lumea castelului.

Orientarea este facilitată de un arbore genealogic schematic, cu atât mai util cu cât în istoria castelului au jucat un rol important mai mulți membri ai familiei purtând același prenume – Dénes, György și Miklós. De asemenea, imaginea de ansamblu de la paginile 6–7 îl ajută pe cititor să identifice spațiile și să compare descrierile cu traseul parcurs.

Sperăm ca această publicație să se dovedească un însoțitor plăcut și util pe durata vizitei și să contribuie la apropierea cititorului de istoria Castelului Bánffy din Bonțida, precum și de destinele umane legate de acesta.

Sinteză istorică

Intrarea în castel, prima jumătate a secolului XX, autor necunoscut

Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Cluj, fond nr. 1214: Fond familial Bánffy, dosar nr. 1745, fila 15

DOMENIUL BÁNFFY de la Bonțida are o istorie îndelungată. Satul a fost dăruit în 1387 lui Dénes, fiul lui Tamás, de către regele Ungariei Sigismund de Luxemburg – ulterior împărat al Sfântului Imperiu Roman. Din acel moment și până la naționalizarea din 1948, proprietatea a rămas în posesia familiei Bánffy de Losonc. În această perioadă s-a conturat treptat ansamblul pe care îl cunoaștem astăzi drept Castelul Bánffy din Bonțida.

Evoluția castelului se întinde pe parcursul a aproximativ două sute de ani, din anii 1660 până în anii 1850. În acest interval a fost ridicat castelul renașcentist târziu, extins ulterior în stil baroc și remodelat, în spiritul neoclasicismului și al neogoticului, de diferiți membri ai familiei Bánffy.

Distrugerea ansamblului arhitectural s-a produs însă în doar câteva decenii. În 1944, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, trupele germane staționate aici, dar silite să se retragă, au jefuit castelul și, în cele din urmă, i-au dat foc, astfel încât clădirea principală și manejul au fost distruse de incendiu. După naționalizarea din 1948, ansamblul a intrat în administrarea Ministerului Agriculturii. În spațiile încă utilizabile s-a instalat Stațiunea de Mașini Agricole și Tractoare Bonțida, care la scurt timp a solicitat demolarea întregului castel, considerându-l o

Fațada interioară a clădirii porții în anii 1990

Foto: Angéla Kalló, arhiva Fundației Transilvania Trust

construcție învechită – din fericire, fără rezultat. În anii următori, autoritățile nu au acordat atenția necesară conservării clădirii, iar populația din împrejurimi a continuat să o jefuiască: au fost sustrate materiale de construcție, demontate uși și ferestre, iar numeroase elemente decorative au dispărut. În consecință – în pofida unei tentative de restaurare din anii 1960–1970 – până în anii 1990 castelul a ajuns într-o stare avansată de degradare, devenind în mare parte o ruină.

Dacă în 2001 Fundația Transilvania Trust nu ar fi inițiat aici tabăra de specializare în reabilitarea patrimoniului construit – organizată anual de atunci – și dacă în 2007 nu ar fi încheiat un contract pe 49 de ani cu contesa Katalin Bánffy (1924–2025) pentru restaurarea și revitalizarea ansamblului recent retrocedat, astăzi la Bonțida ar mai exista, cel mai probabil, doar fragmente de ziduri. În ultimii ani, sprijinul Guvernului Ungariei a permis fundației să avanseze într-un ritm mai accelerat în procesul de salvare și revitalizare a ansamblului arhitectural, contribuind astfel la păstrarea și transmiterea valorilor sale către generațiile viitoare.

STAȚII:

1. Clădirea porții 8	5. Clădirea principală, fațada spre curte 24
2. Curtea de onoare, grajdul 13	6. Scara de onoare 30
3. Manejul 18	7. Sala de mese 32
4. Capela, „Lost&Found. Lapidarium” 21	8. Salonul albastru 34
	9. Clădirea principală, fațada exterioară principală 38

- 10.** Ansamblul fațadei vestice
și al bucătăriei | 40
- 11.** Loggia | 43
- 12.** Parcul castelului | 46
- 13.** Parterul aripii vestice,
„Câmpurile de forță ale lui
Miklós Bánffy” | 48

- 14.** Etajul aripii vestice: salonul
Maria Terezia și dormitorul
lui Aranka Váradi | 50
- 15.** Clădirea bucătăriei | 52
- 16.** Clădirea Miklós | 54
- 17.** Moara | 56

Clădirea porții

1.

Clădirea porții, 2019

Foto: Angéla Kalló, arhiva Fundației Transilvania Trust

CLĂDIREA PORȚII proclama de departe identitatea familiei proprietare a castelului: blazonul familiei Bánffy era amplasat pe zidul aticului, deasupra ancadramentului de piatră al golului de acces în arc în mâner de coș. Pe scut era reprezentat un grifon ridicându-se dintr-o coroană și ținând o sabie. Deasupra scutului, o coroană cu nouă colțuri indica rangul de conte, iar de o parte și de alta, grifoni redați din profil susțineau scutul.

Ramura familiei care a construit castelul a primit rangul de conte la sfârșitul secolului al XVII-lea (1696), prin György Bánffy (1660–1708), primul guvernator al Transilvaniei. Tatăl său, Dénes Bánffy (1630–1674), purta încă titlul de baron; cu toate acestea, a jucat un rol semnificativ în viața politică a Principatului Transilvaniei și a fost cel care a inițiat transformarea conacului familial în castel renașcentist. Descendenții lui György au moștenit rangul de conte, astfel încât blazonul corespunzător statutului lor a ocupat un loc central cu ocazia ridicării curții de onoare baroce și a clădirii porții.

Deasupra fațadelor exterioare și interioare ale porții se aflau odinioară câte trei statui de titani; dintre acestea merită amintită figura lui Atlas, ținând globul ceresc, amplasată pe fațada exterioară, pe axul central al golului de acces.

Trecerea din lumea exterioară, nereglementată, într-un spațiu ordonat și ierarhic.

În arhitectura barocă reprezentativă, poarta nu era doar un simplu punct de intrare, ci marca o graniță simbolică: trecerea din lumea exterioară, nereglementată (haos), într-un spațiu ordonat și ierarhic (ordine). Titanii – personificări ale forțelor haosului primordial – exprimau într-un mod spectaculos ideea că din acest loc începe lumea ordinii.

De o parte și de alta a gangului porții se deschideau camere destinate servitorilor, necesare bunei funcționări a domeniului.

După naționalizarea castelului, la sfârșitul anilor 1940, blazonul a fost spart cu ciocanul, iar în deceniile următoare au dispărut și celelalte elemente decorative ale fațadei. Podul din fața porții a fost demolat, iar camerele servitorilor au fost transformate în locuințe.

În urma restaurării castelului, spațiile din această zonă îi vor întâmpina pe vizitatori cu un magazin de suveniruri, precum și cu ateliere meșteșugărești și de creație.

Poarta castelului, 1943, fotografie de József Marx, reproducere de Lajos Erdélyi

Fototeca Azopan, Târgu Mureș

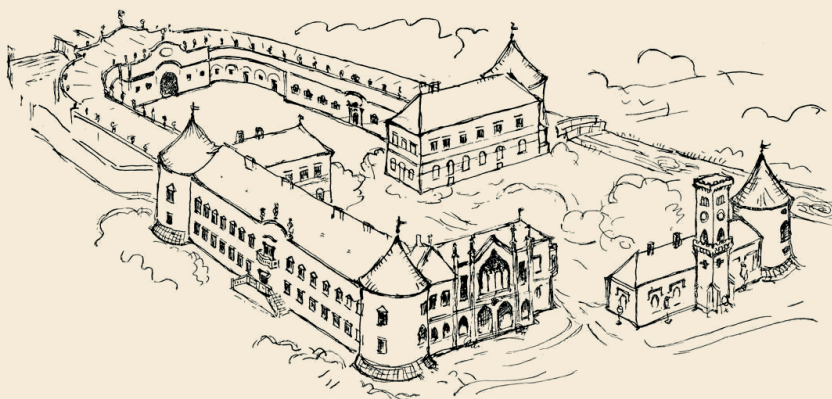

Reconstrucția teoretică a castelului pe baza inventarului din 1736, vedere dinspre nord-vest, autor: Gyula Gy. Dávid

SURSELE SCRISE PĂSTRATE ne permit să plasăm începuturile construcției castelului renașcentist târziu în anii 1660, în ultimele decenii ale Principatului Transilvaniei. Până atunci, după cele mai bune cunoștințe ale noastre, aici se afla un conac mai modest, situat aproximativ pe locul actualei aripi vestice a clădirii principale.

Deși nu cunoaștem în detaliu desfășurarea lucrărilor, putem presupune că proprietarul de atunci, baronul Dénes Bánffy (1630–1674), a dorit să ridice, în spiritul modei vremii, un castel alcătuit din patru aripi dispuse în jurul unei curți dreptunghiulare, cu câte un turn la fiecare colț – plan realizat însă doar parțial. Concepția ar fi putut fi inspirată direct de Castelul din Gilău, aflat la acea vreme tot în posesia sa. După moartea tragică a baronului, fiul său, contele György Bánffy (1660–1708), a continuat lucrările începute de tatăl său.

Din această etapă timpurie s-au păstrat, din păcate, puține elemente arhitecturale: turnurile de colț circulare, porțiuni din ziduri și câteva bolți. Lapidariul castelului păstrează însă câteva ancadrame decorate cu motive vegetale, pe baza cărora ne putem imagina bogăția ornamenticii renașcentiste de odinioară.

Desen al castelului dinspre nord-vest, înainte de 1935, autor: József Biró

Un inventar detaliat, realizat în 1736, înaintea transformărilor baroce, ne ajută totuși să reconstituim aspectul castelului de atunci. Pe baza acestuia a fost realizat desenul de reconstrucție al lui Gyula Gy. Dávid (pagina anterioară), care înfățișează ansamblul renașcentist văzut dinspre nord-vest. Se disting clar cele patru turnuri de colț și turnul de poartă având coif cu patru turnulețe, demolat ulterior. În fața porții se afla o curte împrejmuită de o palisadă – viitoarea curte de onoare.

Comparând acest desen cu cel realizat de József Biró în anii 1930 (sus), putem observa că, deși volumele clădirilor s-au modificat de-a lungul timpului, structura castelului renașcentist rămâne încă recognoscibilă în ansamblul pe care îl vedem astăzi.

Vedere a castelului dinspre vest, 2025

Foto: Brandcare Marketing Agency, arhiva Fundației Transilvania Trust

Baronul Dénes Bánffy, consilier princiar (1630–1674)

BARONUL DÉNES BÁNFFY a fost unul dintre marii nobili ai Transilvaniei secolului al XVII-lea, iar figura sa marchează începutul istoriei castelului de la Bonțida: el a fost cel care a transformat conacul familial într-un castel cu patru turnuri de colț. Ca nobil ardelean, a fost membru al consiliului princiar, căpitan suprem al Clujului și al Șimleului, precum și cumnat și om de încredere al principelui Mihail I Apafi. În timpul carierei sale, familia Bánffy a cunoscut o ascensiune spectaculoasă: Dénes a dobândit numeroase domenii, printre care și Castelul din Gilău. Influența și ambițiile sale politice i-au adus însă și dușmani. Principalul său rival a fost Mihály Teleki, prim consilier princiar, sub a cărui presiune Dénes Bánffy a fost arestat sub acuzația de conspirație politică și, în cele din urmă, decapitat la Beclean. Soarta sa tragică i-a preocupat atât pe contemporani, cât și posteritatea. Figura sa apare și în romanul scriitorului maghiar Mór Jókai *Erdély aranykora* (Epoca de aur a Transilvaniei), apărut în 1852, unde este înfățișat ca un nobil mândru și încrezător, ajuns la un destin fatal.

LE CHÂTEAU DE BONZIDA

en Transilvanie du Côté du Nord

Vedere a castelului dinspre nord, litografie colorată, 1840–50,
autor: H. Engel

Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Colecția de Grafică, T.5263

Curtea de onoare, grajdul

2.

Fațada clădirii grajdului, 2025

Arhiva Fundației Transilvania Trust

INTRÂND PE POARTA CASTELULUI, ajungem în curtea de onoare, pe care familia o numea „curtea-potcoavă”. Denumirea face trimitere, pe de o parte, la forma în potcoavă a ansamblului, iar pe de altă parte la funcțiunea sa: edificiul realizat în anii 1750 de către contele Dénes Bánffy (1723–1780), mare comis al împărătesei Maria Terezia, era strâns legat de lumea cailor. În cele două aripi drepte se aflau grajdul și manejul, iar în aripile arcuite funcționau, printre altele, remiza de trăsură și fierăria.

Nu doar forma și funcția fac specială această parte a ansamblului, ci și faptul că fațadele sale erau odinioară împodobite cu cea mai amplă și mai bogată galerie de sculpturi laice din Transilvania – operele sculptorului clujean Johannes Nachtigall.

Grajdul a fost construit inițial pentru 32 de cai. Herghelia familiei Bánffy era renumită; aici erau crescuți, printre altele, și cai lipițani. Portalul bogat ornamentat – tot o creație a lui Nachtigall – includea un relief reprezentând un cal, care indica funcțiunea clădirii. Acest relief s-a păstrat până la începutul anilor 2000, când, într-o noapte, persoane necunoscute au pătruns în castelul încă nepăzit și au furat mai multe elemente sculptate ale portalului, inclusiv reprezentarea calului. Cazul reflectă neputința autorităților din acea perioadă: polițistul care a întocmit procesul-verbal nu a acceptat evaluarea expertului potrivit căreia prejudiciul era „inestimabil”, argumentând că, dacă un obiect nu are o valoare exprimabilă în bani, atunci din punct de vedere juridic nu există nici prejudiciu, nici infracțiune.

*Unii cai erau hrăniți din iesle
sculptate din marmură roșie.*

//

Fațada clădirii grajdului, cca. 1890, autor necunoscut

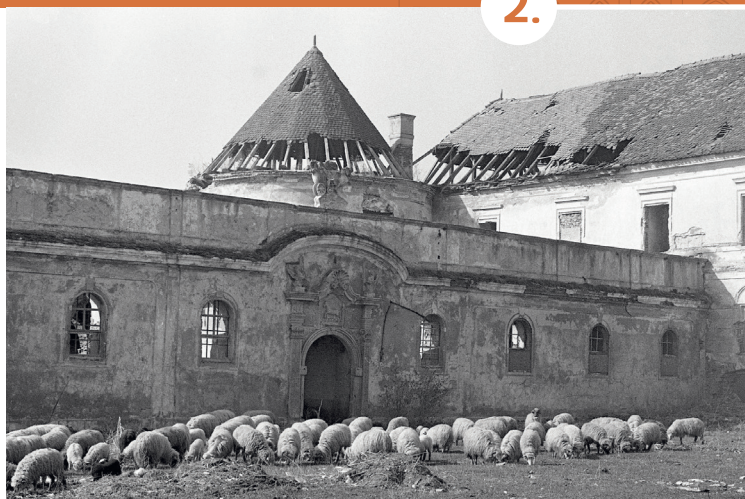
Arhiva Fundației Transilvania Trust

Grajdul acoperit cu bolți sprijinite pe două șiruri de stâlpi era rezervat exclusiv cailor preferați ai familiei. Aceștia erau hrăniți din iesle sculptate în formă de sicoică, din piatră de calcar, unele dintre acestea fiind realizate chiar din marmură roșie, cu suprafață netedă. Din păcate, majoritatea ieslelor s-au distrus ori s-au păstrat doar fragmentar,

Interiorul grajdului, 1913, autor necunoscut

Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Cluj, fond nr. 1214: Fond familial Bánffy, dosar nr. 1745, fila 16

Fațada clădirii grajdului în anii 1990

Foto: Angéla Kalló, arhiva Fundației Transilvania Trust

deoarece până în anii 2000 grajdul ajunsese într-o stare atât de avansată de degradare încât mare parte dintre bolți s-au prăbușit. Totuși, câteva elemente păstrate și astăzi mărturisesc grija și prețuirea acordate cailor.

Monograful castelului, Biró József, amintește un detaliu spectaculos: vis-a-vis de intrare, înaintea a trei nișe, se afla un cal uriaș din piatră, sculptat în manieră clasicizantă, așezat pe un soclu decorat cu flăcări și suflând apă prin nări într-un bazin octogonal. Tradiția familiei spune că modelul sculpturii – vizibilă și într-o fotografie de arhivă – a fost calul Hannibal al contelui Dénes Bánffy, primit în dar de la împărăteasa Maria Terezia.

Statuia s-a păstrat doar fragmentar. După naționalizare, grajdul a fost folosit drept club muncitoresc (mai târziu drept ciupercărie), iar fântâna și statuia nu și-au mai găsit locul în noua funcțiune. Sculptura a fost spartă și îndepărtată. Singurul fragment rămas a fost descoperit în timpul lucrărilor de restaurare, în pivnița clădirii principale. Astfel, podoaba unuia dintre cele mai somptuoase grajduri din Transilvania s-a pierdut pentru totdeauna.

Astăzi, grajdul restaurat funcționează ca sală pentru nunți și alte evenimente.

Interiorul grajdului în anii 1990

Foto: Angèla Kalló, arhiva Fundației Transilvania Trust

Interiorul grajdului, 2025

Arhiva Fundației Transilvania Trust

Portalul grajdului înainte de 2000

Arhiva Fundației Transilvania Trust

Peretele parțial prăbușit al manejului în august 1956, schiță în creion, tuș și acuarelă de arh. Ferdinand Fischer

Arhiva Institutului Național al Patrimoniului, fond Direcția Monumentelor Istorice, dosar Corespondență, vol. I (1953–1976)

VIS-A-VIS DE GRAJD se afla aripa manejului. Exteriorul său era asemănător cu cel al grajdului, însă aici deasupra portalului nu se afla un relief cu un cal, ci un băiat de grajd călare, surprins în plin salt, reprezentat frontal. Interiorul era un spațiu amplu, unitar, special amenajat pentru exercițiile de echitație.

Manejul a împărțit soarta tragică a clădirii principale: a ars în toamna anului 1944 și a rămas multă vreme neîngrijit. În 1956, într-o noapte furtunoasă, fațada dinspre curte s-a prăbușit, îngropând două persoane. În lipsa unor lucrări de restaurare sau conservare, clădirea și decorațiile sale sculpturale s-au pierdut definitiv.

Călăria făcea parte firească din viața familiei Bánffy. Atât Katalin Bánffy (1924–2025), cât și tatăl ei, Miklós Bánffy (1873–1950), călăreau regulat. În memoriile sale, Katalin amintește că marea pasiune a tatălui său erau caii:

Poarta manejului, cca. 1943, copie diapozitiv, autor necunoscut
Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Arhiva Foto Istorică, D590

Fațada manejului, 1943, fotografie de József Marx, reproducere de Lajos Erdélyi

Fototeca Azopan, Târgu Mureș

„Aveam opt-nouă ani când am învățat să călăresc. [...] Guzsaly era poneiul de polo al tatălui meu și, totodată, iapa sa preferată, isteată ca un câine, frumoasă și mândră. Pe ea am început să călăresc în aer liber. [...] În fața musafirilor arătam tot ce știa Guzsaly. De pildă, când era lăsată liberă în curtea-potcoavă, mergea după tata și îl împingea cu capul, ca și cum ar fi spus: – Ei, ce facem? Doar noi doi știam că primea mereu zahăr în astfel de momente; asta cerea... Un an mai târziu călăream deja pe fiica lui Guzsaly, care a devenit preferata mea: se numea Galiba.”
(*Cântec din viață*, p. 53)

Capela, „Lost&Found. Lapidarium”

4.

Interiorul capelei și statui ale expoziției „Lost&Found. Lapidarium”, 2024
Arhiva Fundației Transilvania Trust

PORNIND DIN CURTEA DE ONOARE spre clădirea principală, prima oprire este fosta capelă, situată la parterul aripii estice a reședinței nobiliare în formă de U. Capela catolică a fost amenajată la începutul secolului al XIX-lea, după ce contele József Bánffy (1770–1858) a demolat vechiul turn-poartă renașcentist, afectat structural, și a deschis curtea barocă spre curtea interioară a castelului renașcentist. Spațiul, acoperit cu bolți baroce târzii, a servit comunității catolice timp de aproape un secol. După construirea bisericii neogotice din sat, la începutul secolului XX, capela și-a pierdut funcția inițială, fiind compartimentată și transformată în apartamente; aici a locuit, de exemplu, majordomul castelului. În perioada comunistă, în acest spațiu a funcționat o stație de îmbuteliere a berii.

În urma restaurării, capela și-a recăpătat proporțiile inițiale și îndeplinește astăzi rolul de spațiu comunitar. În 2024 a fost inaugurată aici expoziția permanentă **„LOST&FOUND. LAPIDARIUM”**.

Expoziția este strâns legată de perioada de apogeu baroc a castelului și de contele **DÉNES BÁNFFY** (1723–1780), mare comis al împărătesei Maria Terezia. Lui i se datorează transformările majore din secolul al XVIII-lea: construirea curții de onoare, remodelarea clădirii principale prin suprainălțarea aripii centrale și amenajarea primei grădini. Dénes și-a petrecut tinerețea la curtea vieneză, astfel că, întors în Transilvania la mijlocul secolului al XVIII-lea, și-a modelat reședința după stilul baroc

Capela, „Lost&Found. Lapidarium”

4.

Interiorul capelei și statui ale expoziției „Lost&Found. Lapidarium”, 2024
Arhiva Fundației Transilvania Trust

vienez. Legătura sa cu Bonțida este ilustrată sugestiv de portretul realizat în jurul anului 1750 de Martin van Meytens: la picioarele contelui, în fundal, apare castelul, într-o formă idealizată, cu patru aripi și turnuri patrulate, precum și cu un turn de poartă prevăzut cu coif și patru turnulețe. Idealizarea se datorează probabil faptului că pictorul nu a vizitat niciodată Bonțida, bazându-se exclusiv pe descrierile oferite de conte.

Amploarea lucrărilor inițiate de Dénes este ilustrată cel mai bine de galeria barocă de sculpturi comandată de el. Pe aticul fațadei interioare a curții de onoare se aliniau odinioară 37 de figuri mitologice – opere ale sculptorului Johannes Nachtigall, care, cel mai probabil, s-a inspirat din reprezentările moderne ale operei *Metamorfoze* de Ovidiu. La acestea se adăugau trei statui de titani amplasate pe fațada exterioară a clădirii porții, 15–20 de urne decorative, precum și câte trei figuri mitologice pe aripa centrală a clădirii de reședință, marcând intrările principale dinspre curte și de pe fațada principală.

În deceniile regimului comunist, o mare parte dintre sculpturi au fost distruse, iar alte piese au fost transportate la Cluj. Expoziția „Lost&Found. Lapidarium”, amenajată de Fundația Transilvania Trust, evocă această istorie: aici pot fi văzute sculpturile baroce și urnele decorative din secolul al XVIII-lea care au supraviețuit în curtea castelului sau printre ruine în a doua jumătate a secolului XX, precum și câteva lucrări ajunse anterior la Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj, dar care, în baza unui acord, au revenit la Bonțida.

Tot aici se află și expoziția digitală „Statuile pierdute ale Castelului Bánffy din Bonțida”, care, cu ajutorul unui smartphone, prezintă modele 3D ale sculpturilor și fragmentelor păstrate. Aceasta permite vizualizarea virtuală, într-un singur loc, a pieselor galeriei baroce, indiferent dacă ele se află astăzi la Bonțida sau la Cluj.

Contele Dénes Bánffy, mare comis al împărătesei Maria Terezia,
cu castelul de la Bontida în fundal, ulei pe pânză, cca. 1750, autor:
Martin van Meytens (1695–1770)

© Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Colecția de Pictură, 54.13

Clădirea principală, fațada spre curte

5.

Vederea clădirii principale a castelului dinspre sud, 2023

Foto: Gábor Kiss, arhiva Fundației Transilvania Trust

CELE MAI IMPORTANTE, mai somptuoase și mai reprezentative spații ale castelului se aflau în clădirea principală, unde locuiau membrii familiei. Deși fațada principală era orientată spre nord, fațada sudică, cea deschisă spre curte, avea un caracter mult mai primitiv și spectaculos. Din fotografiile de arhivă aflăm că această curte era amenajată cu gazon îngrijit, alei ordonate, arbuști atent tunși și arbori seculari. Lângă clădire erau așezate mese și scaune de exterior, unde membrii familiei și invitații lor puteau sta de vorbă sau savura ceaiul ori cafeaua în aer liber.

Clădirea principală a castelului dinspre curte, cu canalul morii în prim-plan, cca. 1890, autor necunoscut

Arhiva Fundației Transilvania Trust

Intrarea decorativă dinspre curte a fost realizată în anii 1780, la inițiativa contelui György Bánffy (1746–1822), guvernator al Transilvaniei, fiul marelui comis, contele Dénes Bánffy, după planurile arhitectului Johann Eberhard Blaumann. O inscripție de pe lintelul ancadramentului ușii balconului de la etaj amintește acest moment. Cu ajutorul aceluiași arhitect, familia a construit și palatul din Cluj (actualul Muzeu de Artă). Blazonul amplasat odinioară deasupra intrării, asemenea celui de la poartă, proclama renumele și rangul familiei Bánffy.

Clădirea principală a fost grav afectată de incendiul din 1944, iar după naționalizare a rămas, timp de aproximativ două decenii, neîngrijită și fără acoperiș. În timp, structurile deja slăbite – tavanele și bolțile – s-au prăbușit în mare parte, iar mobilierul și decorațiile interioare au dispărut fără urmă.

În anii 1960–1970 au fost realizate lucrări de consolidare: zidăria a fost completată în mai multe zone, la coronamentul zidurilor s-a turnat o centură din beton armat, întreaga clădire a fost acoperită cu un planșeu din beton armat și a primit o nouă șarpantă cu învelitoare din țiglă. Totuși, în lipsa unei utilizări și întrețineri constante, până în anii 2000 corpul a ajuns din nou într-o stare de ruină, iar consolidarea și restaurarea sa au avansat etapizat în ultimul deceniu.

În prezent, lucrările de restaurare ale clădirii principale sunt în desfășurare, aceasta ***urmând să funcționeze ca centru cultural și educațional, cu expoziții interactive și diverse ateliere.***

Fațada dinspre curte a clădirii principale în anii 1990

Foto: Angéla Kalló, arhiva Fundației Transilvania Trust

Contele György Bánffy, guvernator al Transilvaniei (1746–1822)

5.

CONTELE GYÖRGY BÁNFFY, vistier imperial și regal, a devenit în 1787 guvernator al Transilvaniei, fiind al doilea membru al familiei care a ocupat această înaltă funcție. Era cunoscut ca un nobil ambițios, cu un stil grandios, și ca un susținător pasionat al artelor, alături de soția sa, Jozefa Palm. Cei doi manifestau un interes deosebit pentru muzică, pe care l-au transmis și copiilor lor. Fiul lor, Dénes, împreună cu soția sa, l-au sprijinit pe tânărul Carl Filtsch din Sebeș, compozitor și pianist de talent excepțional, elev al lui Franz Liszt și Frédéric Chopin. Datorită sprijinului familiei Bánffy, cariera lui Filtsch a debutat promițător, iar exemplul său ilustrează rolul important pe care familia l-a avut în viața culturală transilvăneană a epocii.

Miklós Jósika, părintele romanului istoric romantic maghiar, care l-a cunoscut personal pe György Bánffy, îl caracteriza astfel: „György Bánffy, fără a pierde din vedere proporțiile, trăia în mod princiar. Fiecare cusătură a uniformelor servitorilor era împodobită cu pasmanterie, husarii săi străluceau de aur, călătorea mereu cu șase cai și parcă îl văd și acum pe bătrânul distins stând în trăsura sa confortabilă alături de secretarul care îi citea în timpul plimbării. [...] Era un bărbat de statură mijlocie și, chiar și atunci, se vedea că în tinerețe fusese foarte chipeș. Purta de obicei un mintean lung, rotunjit în față în stil german, bogat brodat cu aur sau în diverse culori, de cele mai multe ori din catifea închisă la culoare, [...] cu părul pudrat, iar coada și buclele nu lipseau. La ocazii solemne purta la brâu o mică sabie, cu care, probabil, n-ar fi putut doborî altceva decât un turc din turtă dulce. Conversația sa era plăcută și amabilă, uneori condimentată cu replici ingenioase.” (*Memorii*)

În vremea lui György Bánffy, castelul din Bonțida reflecta gustul său rafinat. Din corespondența cu soția sa reiese grija cu care modela spațiile interioare. Pe lângă amenajarea intrării ornamentale dinspre curte, în această perioadă au fost introduse, printre altele, sobele albe de teracotă și lustrele baroce din cristal, care confereau castelului o atmosferă elegantă și solemnă.

Contele György Bánffy, guvernator al Transilvaniei, ulei pe pânză, 1810–1815, autor necunoscut

© Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Colecția de Pictură, 457

Intrarea dinspre curte a clădirii principale, negativ pe sticlă, fotografie de József Fischer

Centrul de Cercetare în Științe Umaniste MTA–ELTE, Institutul de Istoria Artei, Arhivă, fotografii de József Fischer despre castele, biserici și porturi din Transilvania, MKCS-C-I-121/81

Intrarea dinspre curte a clădirii principale, 2023

Foto: Gábor Kiss, arhiva Fundației Transilvania Trust

Scara de onoare

6.

Scara de onoare, văzută dinspre parter, 2022

Arhiva Fundației Transilvania Trust

Scara de onoare în anii 1990

Foto: Angéla Kalló, arhiva Fundației Transilvania Trust

INTRÂND ÎN CLĂDIRIA PRINCIPALĂ, ajungem mai întâi în vestibul. De aici, în partea stângă, se deschide scara de onoare, care în perioada comunistă a fost în mare parte distrusă și a rămas inutilizabilă timp de decenii. În urma lucrărilor recente de restaurare și reconstrucție, și-a recăpătat funcția inițială: astăzi putem urca spre spațiile reprezentative de la etaj pe același traseu pe care circulau odinioară locuitorii și oaspeții castelului.

Fotografiile de arhivă arată că acest spațiu era bogat decorat. Din ansamblul de odinioară s-a păstrat doar ornamentul fin modelat, în formă de scoică, din partea superioară a nișei aflate în peretele podestului.

De-a lungul pereților se aflau cândva armuri și piese de șah înalte de aproximativ un metru. Pe piesele datând din secolul al XVIII-lea se putea citi monograma GBG, care îl indica pe contele György Bánffy (1746–1822). Potrivit amintirilor lui Bánffy Katalin, aceste piese erau folosite în sala de mese: pardoseala din parchet servea drept tablă de șah, iar vafeții mutau piesele uriașe la indicațiile jucătorilor.

Scara de onoare văzută de la etaj, cca. 1943, copie diapozitiv,
autor necunoscut

Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Arhiva Foto Istorică, D599

Sala de mese

7.

Sala de mese, 2023

Arhiva Fundației Transilvania Trust

SALA DE MESE DE LA ETAJ era cea mai mare încăpere a castelului, ideală pentru dineuri festive sau reuniuni numeroase și animate. Fotografiile de arhivă arată mobilier reprezentativ de-a lungul pereților, pe care erau așezate obiecte vechi și valoroase. Se pot observa tavanul cu stucaturi și lustra de cristal prevăzută pentru lumânări. Katalin Bánffy menționează în memoriile sale: „În castel nu era electricitate. [...] Seara trăiam la lumina lămpilor cu petrol. În dormitoare mergeam cu lumânări. Unul dintre vaeții noștri [...] petrecea toată dimineața curățând numeroasele lămpi din frumoasa porțelană. În serile lungi de toamnă trebuia să le aprindem deja la ora patru după-amiaza și într-o singură zi foloseam zece-douăsprezece. Se aprindeau ușor și răspândeau un miros îngrozitor. Atunci venea Márton Lovász, majordomul, și, cu pași tăcuți dar grăbiți, le ducea și aducea altele.”

Despre ceea ce se putea petrece aici, ne putem face o idee dintr-o scenă descrisă în *Trilogia transilvană*, romanul scris de Miklós Bánffy

(în traducerea regretatului Marius Tabacu, pp. 83–97): „La etaj, în salonul lung cât întreaga clădire era întinsă o masă uriașă, în jurul căreia erau așezați vreo patruzeci de invitați.” Oaspeții consumau știucă, curcan rece, à la Richelieu, înghețată, torturi și lichioruri fine. După cină, bărbații mai în vârstă se retrăgeau în fumoar, doamnele în salon, iar tinerii ieșeau pe terasă, „ca masa cea mare să poată fi desfăcută, să-i fie scoase picioarele și să fie trasă la o parte, ca să se facă loc pentru bal.” Petrecerea dura până în zori. Tinerii dansau cadriluri franțuzești, ceardașuri, valsuri și polcă, în timp ce în salon îi așteptau bufetul și șampania pentru momentele de odihnă.

După restaurare, aici și în încăperile următoare va fi amenajată expoziția interactivă „Laboratorul de arhitectură Bánffy: Anatomia unui castel”.

Sala de mese, 1943, copie diapozitiv, autor necunoscut
Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Arhiva Foto Istorică, D601

Salonul albastru

8.

Salonul albastru, 2025
Arhiva Fundației Transilvania Trust

ÎN CASTELELE ȘI PALATELE nobiliare, saloanele erau centrele vieții sociale: aici se adunau oaspeții pentru conversații, cafea sau muzică. Erau spații ideale pentru reuniuni mai restrânse, fiind amenajate cu mobilier confortabil și rafinat.

În clădirea principală de la Bonțida existau mai multe saloane. Din sala de mese se deschidea așa-numitul salon albastru, iar în continuare se afla salonul galben. Denumirile lor indică probabil culoarea dominantă a decorului.

În fotografia de arhivă a salonului albastru, pe lângă mobilierul bogat și draperiile elegante, se observă și o sobă albă de teracotă. Astfel de sobe încălzeau castelul și constituiau totodată elemente decorative. Fotografia surprinde și ușa deschisă a salonului albastru, prin care se poate vedea tapetul în dungi al salonului galben.

După incendiul care a afectat clădirea principală, spațiile de la etaj au rămas timp de două decenii fără acoperiș, astfel încât aproape toate elementele decorative ale acestor încăperi elegante s-au pierdut.

După restaurare, atât salonul albastru, cât și cel galben vor putea fi vizitate ca parte a expoziției interactive „Laboratorul de arhitectură Bánffy: Anatomia unui castel”.

Salonul albastru, 1943, copie diapozitiv, autor necunoscut
Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Arhiva Foto Istorică, D597

Clădirea principală, detaliu aripi centrală și de est, în anii 1990, cu sala de mese (spre mijloc) și salonul albastru (cătref colț)

Foto: Angéla Kalló, arhiva Fundației Transilvania Trust

Sala de biliard

8.

Sala de biliard, 1943, copie diapozitiv, autor necunoscut
Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Arhiva Foto Istorică, D596

DIN CELĂLALT CAPĂT AL SĂLII DE MESE, printr-un coridor, se deschidea un spațiu mai sobru și mai oficial: sala de biliard. Totuși, fotografiile de arhivă nu surprind aici o masă de biliard, ci un birou, mese mici, canapea și fotolii – spațiul fiind probabil folosit ca fumoir sau pentru conversațiile domnilor după cină. Prin ușa deschisă din fotografie se poate vedea și biblioteca nouă din turnul nord-vestic.

Cu toate că reprezentări ale membrilor familiei se găseau și în alte încăperi, aici se afla cea mai mare concentrare de portrete. Sălile castelului erau decorate odinioară cu sculpturi, picturi, lucrări grafice și alte opere de artă, care aveau atât rol estetic, cât și funcție memorială: îi înfățișau pe membrii familiei Bánffy și subliniau continuitatea trecutului familial.

După restaurare, sala de biliard și biblioteca nouă vor fi amenajate ca sală de întâlniri, completată de o bibliotecă.

Biblioteca nouă

BIBLIOTECILE REPREZENTAU SPAȚII IMPORTANTE în castele: adevărate tezaure ale științei, culturii și memoriei. La castelul din Bonțida, acestea erau amenajate în turnurile circulare ale clădirii principale, la etaj. Așa-numita bibliotecă veche se afla în turnul de nord-est, iar bibliotecă nouă în turnul de nord-vest.

În grosimea zidurilor turnurilor, la ferestre, se deschideau nișe mici provenind dintr-o perioadă anterioară de folosință: acestea au servit inițial drept latrine (conform inventarului din 1736).

Despre bibliotecă veche, Bánffy Katalin își amintește: „Pe lângă pereți erau vitrine, în care erau așezate cele mai valoroase cărți, ediții princeps și manuscrise, pentru a nu fi acoperite de praf. Deasupra dulapurilor se aflau busturi de filozofi din marmură, iar în centru era o masă de lectură acoperită cu stofă verde. În golurile largi ale ferestrelor, într-o mare dezordine, se găseau caiete, cărți cu copertă moale și afișe vechi.” (*Cântec din viață*, p. 69) Tot potrivit amintirilor lui Katalin, a dat odată peste o carte din secolul al XIX-lea, cu un conținut mai picant, pe care a citit-o cu mare entuziasm ca adolescentă. Însă, uitând cartea pe scaun, tatăl ei, Bánffy Miklós, a găsit-o, a numit lectura „mizerie” și i-a confiscat cartea.

Noua bibliotecă, 1943, copie diapozitiv, autor necunoscut
Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Arhiva Foto Istorică, D594

Clădirea principală, fațada exterioară principală

9.

Fațada principală nordică a castelului, 2019

Foto: Angela Kalló, arhiva Fundației Transilvania Trust

DEȘI ACEASTĂ FAȚADĂ ESTE MAI SOBRĂ și mai puțin ornamentată, importanța sa reiese din reprezentările vechi, potrivit cărora aici soseau trăsurile musafirilor. Tot pe această latură se continua odinioară grădina castelului, iar pe aleea din fața clădirii se putea ajunge cu ușurință la intrarea principală, de unde o scară cu două rampe conducea în vestibul.

În copilăria sa, Katalin Bánffy a învățat, conform modei vremii, să joace tenis: „La Bonțida, tata a amenajat un teren de tenis. Se afla în fața aripii nordice... Băieții de la grajduri ne ajutau ca strângători de mingi. Tata, mama și cu mine jucam aproape în fiecare după-amiază; dacă aveam musafiri, și cu ei, iar ceilalți, care nu practicau acest sport, priveau de pe micul balcon al aripii nordice, luau gustarea și admirau paddock-urile care se întindeau dincolo de teren.” (*Cântec din viață*, p. 66)

În anii comunismului, valorile monumentale ale castelului nu au fost pe deplin apreciate, însă ansamblul a fost considerat potrivit pentru filmări istorice. Exemple notabile sunt „Pădurea spânzuraților” (1965, regia Liviu Ciulei) și „Emisia continuă” (1985, regia Dinu Tănase). În special filmările pentru cel din urmă au provocat pagube grave, întrucât s-au tras focuri asupra zidurilor și s-au realizat explozii în diferite clădiri, ignorând valorile patrimoniale ale ansamblului.

Fațada principală nordică a castelului, 1943, copie diapozitiv, autor necunoscut

Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Arhiva Foto Istorică, D592

Fațada principală și turnul nord-estic în 1964, la două decenii după incendiul din 1944

Arhiva Institutului Național al Patrimoniului, fond Direcția Monumentelor istorice, dosar nr. 1144 bis

Ansamblul fațadei vestice și al bucătăriei

10.

Vederea fațadei de vest a castelului, 2021

Foto: Ágnes Kiss-Tamás, arhiva Fundației Transilvania Trust

Fațada de vest a clădirii principale și a bucătăriei, 1999

Arhiva Fundației Transilvania Trust

Fațada vestică a clădirii principale și a bucătăriei, dinspre grădină, negativ pe sticlă, fotografie de József Fischer

Centrul de Cercetare în Științe Umaniste MTA–ELTE, Institutul de Istoria Artei, Arhivă, fotografii de József Fischer despre castele, biserici și porturi din Transilvania, MKCS–C-I-121/85

DACĂ NE PLIMBĂM de-a lungul fațadei vestice spre grădină și apoi ne întoarcem deodată, ni se dezvăluie una dintre cele mai iconice priveliști ale castelului. Această fațadă și-a dobândit forma actuală în anii 1850, când, în spiritul arhitecturii romantice, vechea fațadă de grădină – simplă și lipsită de caracter – a fost înlocuită cu una bogat decorată cu elemente neogotice, evocând o atmosferă medievală. Transformarea a fost realizată după planurile arhitectului clujean Anton Kagerbauer, la comanda contelui József Bánffy (1770–1858), fiul guvernatorului György Bánffy.

Cu acest prilej, ferestrele orientate spre grădină au fost transformate în goluri cu închideri ogivale, a fost construită loggia neogotică pe două niveluri în fața aripii vestice a clădirii principale, precum și bovindoul amplasat la colțul acesteia. Tot în această perioadă a fost realizat și turnul-oroologiu al bucătăriei. Din cauza condițiilor nefavorabile ale solului (teren mlăștinos și prezența unei foste gropi de fosă septică), turnul a început aproape imediat să se scufunde și să se încline. Astăzi, vizitatorii îl numesc adesea „turnul înclinat de la Bonțida”.

Contele József Bánffy (1770–1858)

TRANSFORMĂRILE ÎN STIL NEOGOTIC, precum și alte modificări arhitecturale din secolul al XIX-lea – de exemplu demolarea turnului-poartă renescentist, construirea morii sau reamenajarea grădinii castelului – sunt legate de numele contelei József Bánffy. Ca fiu al guvernatorului György Bánffy, și-a putut permite realizarea unor construcții ample și adoptarea celor mai noi tendințe ale epocii, însă a fost și ultimul membru al acelei ramuri a familiei.

La bătrânețe, imensa avere a familiei se diminuase considerabil – potrivit zvonurilor, chiar și servitorii ar fi profitat de buna sa credință – astfel încât József a fost nevoit să vândă domeniul rudelor sale, unui reprezentant al altei ramuri a familiei Bánffy din Bonțida: bunicului lui Miklós Bánffy (1873–1950), care purta tot numele Miklós. Conform înțelegerii, i s-a permis însă să rămână în castel până la sfârșitul vieții.

Deși știm relativ puține despre el – nici măcar portretul său nu s-a păstrat – contemporanii l-au evocat cu apreciere. Miklós Jósika scria: „Cine îl vizita la frumoasa Bonțida își putea aminti de vechii nobili maghiari, atât prin curtenia, cât și prin ospitalitatea sa.” (*Memorii*)

Vedere a castelului dinspre vest, litografie colorată, mijlocul secolului al XIX-lea, autor necunoscut

Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Colecția de Grafică, T.5262

Fațada vestică a clădirii principale, 2024

Foto: Péter Lepedus-Sisko, Arhiva Fundației Transilvania Trust

LOGGIA FAȚADEI VESTICE este unul dintre cele mai speciale elemente ale castelului. Această soluție arhitecturală răspândită în arhitectura renașcentistă italiană desemnează un spațiu exterior acoperit, delimitat de ziduri pe cel puțin două sau trei laturi, dar deschis pe una dintre ele, asemănător unui balcon. În cazul castelului Bánffy, în anii 1850 a fost construită o loggia pe două niveluri, în stil neogotic, deschisă atât la parter, cât și la etaj (imaginea de arhivă de pe pagina 44). Comparând această stare inițială cu o etapă ulterioară (imaginea de arhivă de pe pagina 45 sus), se observă că loggia a fost ulterior închisă cu geamuri, iar golul ogival decorat cu muluri gotice de la etaj a fost simplificat în anii 1930. În această perioadă, membrii familiei o numeau mai degrabă verandă. Transformarea a fost realizată la inițiativa contelui Miklós Bánffy, probabil cu participarea arhitectului Károly Kós, cu care îl lega o strânsă prietenie.

În memoriile sale, Katalin Bánffy menționează de mai multe ori că tatăl ei se ocupa aproape permanent de problemele castelului. Descriindu-și propria cameră, scria: „un singur lucru detestam: patul meu. Patul de alamă se ascundea într-un colț al camerei, incomod, scârțâitor și îngust, cu o saltea oribilă, în formă de jgheab. Aș fi vrut să-l schimb, căci în pod se aflau nenumărate piese de mobilier nefolosite – dar nu! Nici nu puteam vorbi cu tata despre asta, pentru că imediat se înfuria sau râdea de mine. Orice, chiar și cel mai mic lux era o problemă, pentru că Bonțida era pe primul loc. *Trebuie reparat acoperișul de deasupra aripii estice sau s-a rupt digul pe Someș, trebuie reconstruit imediat, restul vom vedea mai târziu...*” (Cântec din viață, p. 51)

Intrarea loggiei de pe fațada de vest, 2023

Foto: Gábor Kiss, arhiva Fundației Transilvania Trust

În fața loggiei se întindea o terasă unde membrii familiei puteau lua micul dejun sau primi oaspeți. De aici se deschidea o priveliște minunată asupra grădinii castelului. Printre amintirile tinereții lui Katalin se numărau plimbările călare din zori, când se simțea cel mai aproape de tatăl ei, urmate de micul dejun pe terasă: „Un mic dejun bogat, cu tot felul de cozonaci, ceai, cafea, șuncă westfaliană, ouă preparate în diferite feluri, unt proaspăt bătut.” (*Cântec din viață*, p. 75) Se întâmpla uneori ca, în timpul meselor sau al ceaiului pe terasă, să fie zărite și căprioare, când îndrăzneau să se apropie suficient de mult de castel.

Fațada vestică a clădirii principale, cca. 1890, autor necunoscut

Arhiva Fundației Transilvania Trust

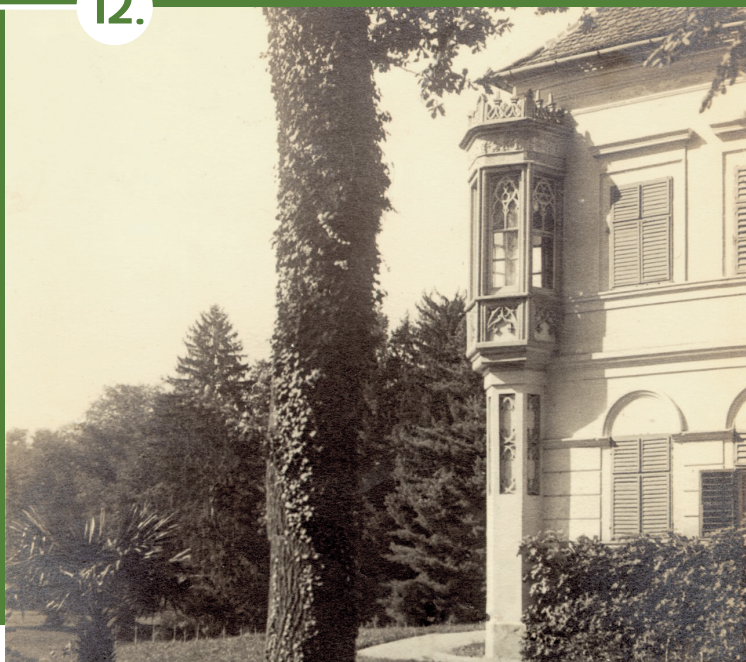
Fațada vestică a clădirii principale după simplificarea și vitrarea loggiei, 1943, fotografie de József Marx, reproducere de Lajos Erdélyi
Arhiva Foto Azopan, Târgu Mureș

Miklós Bánffy, Aranka Váradi și Katalin Bánffy pe terasa din fața aripii vestice a clădirii principale vestice
Arhiva familiei Bánffy

Parcul castelului

12.

Bovindoul și detaliu al grădinii castelului, prima jumătate a secolului XX, autor necunoscut

Arhiva familiei Bánffy

GRĂDINA BAROCĂ s-a amenajat la mijlocul secolului al XVIII-lea, în timpul contelui Dénes Bánffy (1723–1780), mare comis al curții vieneze – fiind prima compoziție de acest fel din Transilvania. Grădina era traversată de alei lungi mărginite de tei, care se desfășurau în raze din fața castelului. Pe parcursul plimbărilor în grădină, peisajul era animat de grote, cabane de vânătoare și un lac artificial. Conform gustului epocii, s-a construit și o seră (orangerie), unde erau cultivate plante rare și delicate, inclusiv portocali. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, grădina barocă, în stil francez, a fost transformată de József Bánffy (1770–1858) într-un parc romantic englezesc, cu alei șerpuite, peluze cu flori, pergole cu trandafiri și grupuri de arbori. În această perioadă a căpătat castelul denumirea de „Versailles al Transilvaniei”. La începutul secolului XX, au mai existat încercări de reînnoire a parcului, însă după naționalizare zona a început să se degradeze rapid: majoritatea copacilor au fost tăiați, iar elementele decorative au dispărut. Astăzi mai rămân doar fragmente din fosta splendoare care, timp de secole, a definit panorama Bontidei.

Pe parcursul plimbărilor, peisajul era animat de grote, cabane de vânătoare și un lac artificial.

Partea grădinii castelului dinspre clădire, 1943, copie diapozitiv, autor necunoscut

Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Arhiva Foto Istorică, D593

Numeroase amintiri din copilărie ale lui Katalin Bánffy sunt legate de grădină: „Adoram parcul. Copacii uriași, Nagyberek [Dumbrava Mare], poienile, aleile sale misterioase, peluzele largi și verzi, brațul Someșului care șerpuia argintiu printre ele, șirurile impunătoare de copaci, micile poduri arcuite, livezile și părțile sălbătice, de junglă. În jur de 600 de iugăre! Someșul [Mic] marca granițele sale. Un alt braț trecea prin parc, din care se ramifica Canalul Morii creat de dig, care apoi se scurgea din parc în fața clădirii bucătăriei și a grădinilor de zarzavaturi, punând în mișcare două-trei mori dincolo de acestea. În acest canal înotam zilnic, apele repezi mă purtau până la bucătărie, unde ieșeam din apă, chiar vis-a-vis de grădina de zarzavaturi, mă îndestulam cu căpșuni și mă întorceam pe jos, însoțită de câinii mei de rasă Foxterier, la locul de unde pornisem: o poiană frumoasă, scăldată în soare, pe malul Someșului.” (*Cântec din viață*, p. 52)

Parcul castelului nu a revenit în proprietatea lui Katalin Bánffy, așa că în prezent nu este accesibil publicului și se află în litigiu. Lacul situat în spatele clădirii bucătăriei completează mediul natural al castelului.

Parterul aripii vestice, „Câmpurile de forță ale lui Miklós Bánffy”

13.

CONTELE MIKLÓS BÁNFFY (1873–1950) a fost unul dintre cei mai talentați membri ai familiei Bánffy, un adevărat polihistor: scriitor, grafician, scenograf și un organizator important al vieții culturale maghiare din Transilvania, în același timp jucând un rol semnificativ și în politică, inclusiv ca ministru de externe. Fiica sa, contesa Bánffy Katalin (1924–2025), s-a dedicat îngrijirii moștenirii intelectuale și materiale a tatălui său: prin amintirile, scrierile și mărturiile personale, a păstrat nu doar imaginea tatălui, ci și universul vieții cotidiene din castel.

Expoziția intitulată „Câmpurile de forță ale lui Miklós Bánffy”, amenajată în patru încăperi ale parterului aripii vestice, aduce omagiu activității contelui. Aceste încăperi au fost și camere ale fostei reședințe familiale, astfel că expoziția se leagă strâns, atât spațial, cât și tematic, de trecutul castelului.

Prima cameră este casa scării secundare din partea vestică a reședinței, fiind din nou funcțională. De aici, mergând spre sud, se ajungea odinioară în camera guvernantei, care anterior fusese cea a contelui György Bánffy (1843–1929), tatăl lui Miklós – aceasta este astăzi a doua încăpere a expoziției. Urmează camera tinerei Katalin Bánffy, a treia încăpere a expoziției, pe care Katalin o descrie precum urmează: „Din camera mea se

deschideau trei ferestre; în ciuda peretilor groși era luminoasă și primitoare, mobilată în stil empire, cu o sobă de teracotă albă înconjurată de canapele și fotolii rococo, acoperite cu chintz [pânză de bumbac] floral. Un birou splendid era amplasat lângă fereastră, cu sertar secret! Îl adoram. Divanul acoperit cu catifea personală aproape că împărțea camera în două, iar o ușă mică cu tapet conducea către baia mea.” (*Cântec din viață*, pp. 50–51) Din încăperea de mijloc se putea ieși pe veranda vitrată (cea de-a patra încăpere a expoziției), și apoi pe terasa din fața aripii vestice.

Detaliu al expoziției „Câmpurile de forță ale lui Miklós Bánffy”, 2023
viewcatchers (Hunor Bako, Miruna Moldovan)

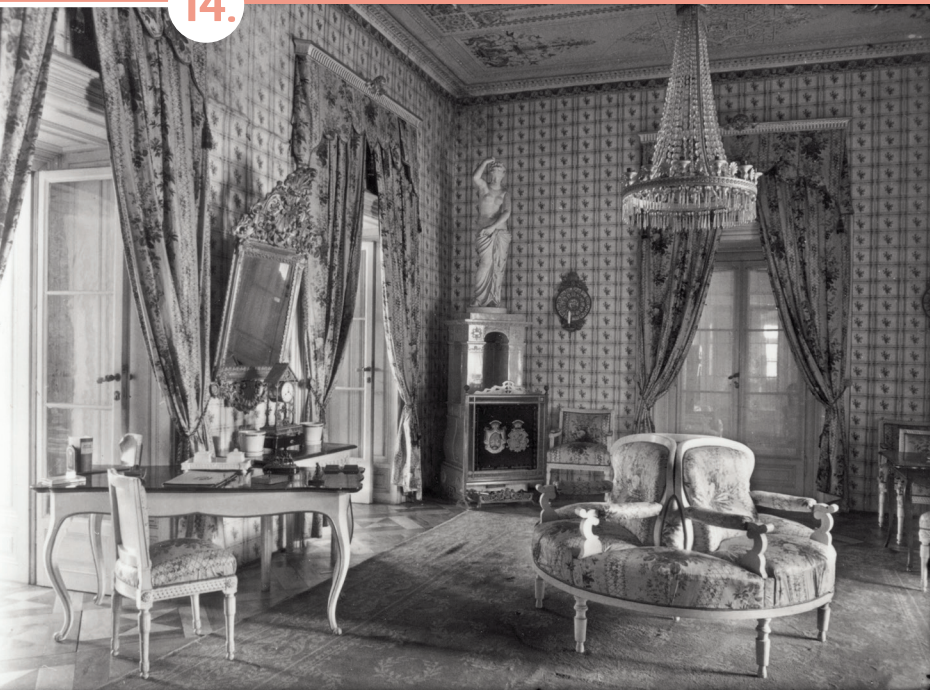

Contele Miklós Bánffy (1873–1950), ministru de externe, în costum ceremonial maghiar, cu cruce malteză, fotografie pe gelatină de argint, cca. 1920, autor: succesorul lui Koller Szenes

Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Arhiva Foto Istorică, 1582/1957 fk

Etajul aripii vestice: salonul Maria Terezia și dormitorul lui Aranka Váradi

14.

Salonul Maria Terezia, 1943, copie diapozitiv, autor necunoscut
Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Arhiva Foto Istorică, D595

LA ETAJUL ARIPII VESTICE se afla dormitorul mamei lui Katalin Bánffy, Aranka Váradi, precum și salonul Maria Terezia. Katalin își amintește de aceste spații precum urmează:

„Apartamentul mamei mele se afla deasupra camerei mele, de asemenea frumos mobilat, cu pat cu baldachin și vedere regală. Alături era veranda vitrată, pe care mama o folosea ca salon de muzică. Aceasta era legată prin uși mari cu geamuri de salonul Maria Terezia, care, după părerea mea, era unul dintre cele mai frumoase saloane din Bonțida. Mergeam adesea să dorm în camera ei. În aceeași încăpere, somnul mi

se părea mai liniștitor; mai mult, divanul era mai confortabil decât patul meu de alamă cu saltea înfundată. Camerele tatălui meu erau în bazonul vestic. Frumoase, dar reci; nu aş fi locuit cu plăcere în niciuna dintre ele.”

După restaurare, camerele de la etaj – care vor face parte din apartamentul Bánffy ce se va deschide ocazional şi vizitatorilor – vor reinvia splendoarea de odinioară a castelului.

Dormitorul lui Aranka Váradi, 1943, copie diapozitiv, autor necunoscut
Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Arhiva Foto Istorică, D603

Clădirea bucătăriei

15.

Clădirea bucătăriei, 2019

Foto: Angéla Kalló, arhiva Fundației Transilvania Trust

ÎN CONTINUAREA ARIPII VESTICE a clădirii principale se află clădirea bucătăriei, care își are locul aici încă din secolul al XVII-lea, în apropierea turnului de sud-vest. De ce a fost construită bucătăria separat? Poate din cauza riscului de incendiu, dar cu siguranță nici zgomotul, nici mirosurile din bucătărie nu erau bine-venite în zona spațiilor reprezentative, din această cauză bucătăriei îi revenea un rol secundar în cadrul gospodăriei. Este de asemenea interesant că bucătăria târziu-renascentistă, din secolul al XVII-lea, s-a adosat la exteriorul curtinei care lega cele două turnuri vestice, ceea ce sugerează că, la construirea castelului, nu

Clădirea bucătăriei în anii 1990

Foto: Angéla Kalló, arhiva Fundației Transilvania Trust

Clădirea bucătăriei, anii 1930, autor: Kálmán Szöllösy (3760)

Muzeul Maghiar de Arhitectură – Centrul de Documentare și Protecția Patrimoniului, Arhiva Foto-grafică, repro. neg. nr. 138.625

apărarea a fost prioritatea principală – un astfel de corp proeminent era mai ușor de atacat.

Conform amintirilor lui Katalin Bánffy, nu doar bucătăria funcționa aici: sala de mese a personalului, cămara pentru carne și camera de călcat se aflau de asemenea în clădire, iar turnul era folosit pentru depozitare, motiv pentru care a fost numit „turnul merelor”.

După naționalizare, în bucătărie a fost amenajată o cantină pentru muncitori, alimentarea acestora fiind realizată prin tăierea copacilor din grădina castelului, cauzând daune ireversibile arborilor seculari. Mai târziu, aici a funcționat și o crescătorie de iepuri. Din cauza lipsei de întreținere, până la sfârșitul anilor 1990, aproape că nu au mai rămas decât zidurile clădirii.

În procesul de restaurare a castelului, aceasta a fost prima clădire parțial restaurată: **în 2001, la parterul turnului renașcentist, s-a deschis cafeneaua culturală a castelului, care funcționează până astăzi.**

Clădirea Miklós

16.

Clădirea Miklós, 2023

Foto: Gábor Kiss, arhiva Fundației Transilvania Trust

CLĂDIREA MIKLÓS se găsește în continuarea aripii estice a clădirii principale, existând deja în perioada târziu-renascentistă și fiind legată de turnul renașcentist al porții. Inițial, aici locuiau sameșul și administratorul moșiei, iar în celelalte spații și turnul adiacent erau depozite, grajduri și magazine de cereale. Ulterior, încăperile au fost transformate în apartamente pentru oaspeți, iar în turn a fost amenajată arhiva și o mică bibliotecă cu cărți nelegate.

Clădirea Miklós în anii 1990

Foto: Angéla Kalló, arhiva Fundației Transilvania Trust

Loggia neoclasicistă de odinioară de pe latura de sud a clădirii Miklós, cca. 1969, autor necunoscut, reproducția lui Miklós László

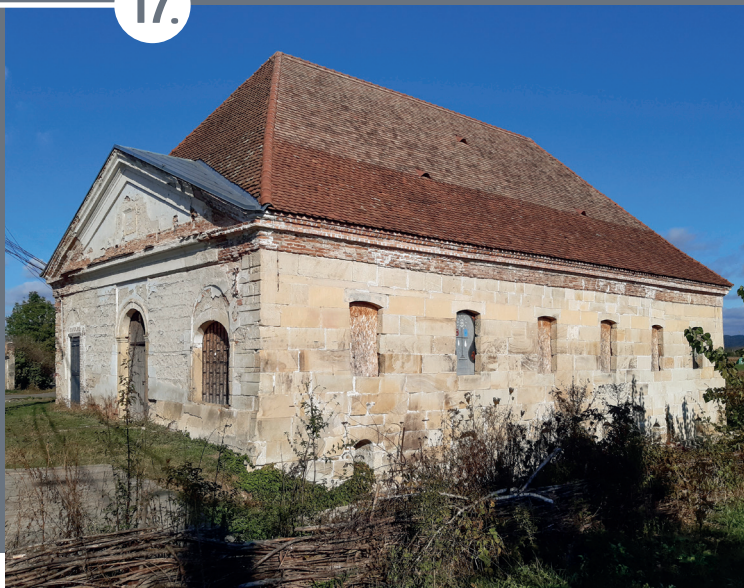
„Castelul Banffy Com. Bontida. Jud. Cluj. Fotografiile cu situația existentă s-au executat în luna aprilie anul 1969”, album în posesia lui József Bálint-Pataki

Conform fotografiilor de arhivă, fațadei scurte a clădirii Miklós către turnul de sud-est i s-a adosat o loggie neoclasicistă care avea un farmec aparte în ansamblul clădirii. Aceasta era vizibilă încă în anii 1960, însă astăzi a dispărut fără urmă. De asemenea, conform surselor, clădirea a fost cândva decorată cu un blazon din mozaic colorat, amintind din nou de familia proprietară.

După naționalizare, în clădire au funcționat birourile Stației de Mașini și Tractoare Agricole din Bontida – ceea ce este indicat și astăzi de inscripția „SMT Bontida” de deasupra intrării de nord. Ulterior, clădirea a rămas neutilizată pentru o perioadă lungă, iar starea sa s-a degradat treptat, până când, la începutul anilor 2000, înainte de începerea lucrărilor de restaurare, pereții interiori și planșeele s-au prăbușit în întregime.

În prezent, în clădire funcționează Centrul de specializare în reabilitarea patrimoniului construit, cu sală de conferință și birouri.

17.

Moara castelului, 2019

Foto: Angéla Kalló, arhiva Fundației Transilvania Trust

IMAGINEA NOASTRĂ DESPRE CASTEL nu ar fi completă fără a menționa moara cu apă pe șase roți, situată aproape de clădirea porții, dar în afara zidurilor. Clădirea a fost ridicată în 1821 de către contele József Bánffy, atestat odinioară de un cronostih (o inscripție în limba latină ale cărei litere pot fi citite și ca cifre romane, iar suma acestor cifre indică anul construcției) care, din păcate, a dispărut între timp. Conform tradiției familiale, pietrele turnului de poartă târziu-renascentist, demolat, au fost refolosite la construirea morii. Moara a funcționat până în 1966, deservind nevoile comunității locale, iar Canalul Morii care o alimenta, trecea prin grădina castelului. Pentru tânăra Katalin Bánffy, acest canal era un loc ideal de joacă, precum descrie în memoriile sale cum înota aici în fiecare vară.

Moara nu a fost restituită, fiind în continuare proprietate de stat, totuși, conform unui acord încheiat în 2003 cu administrația locală, fundația a preluat responsabilitatea pentru întreținerea clădirii. În 2010, au fost efectuate lucrări de consolidare și conservare a structurii grav deteriorate, reușind astfel să se împiedice deteriorarea continuă.

În prezent, moara nu este accesibilă publicului.

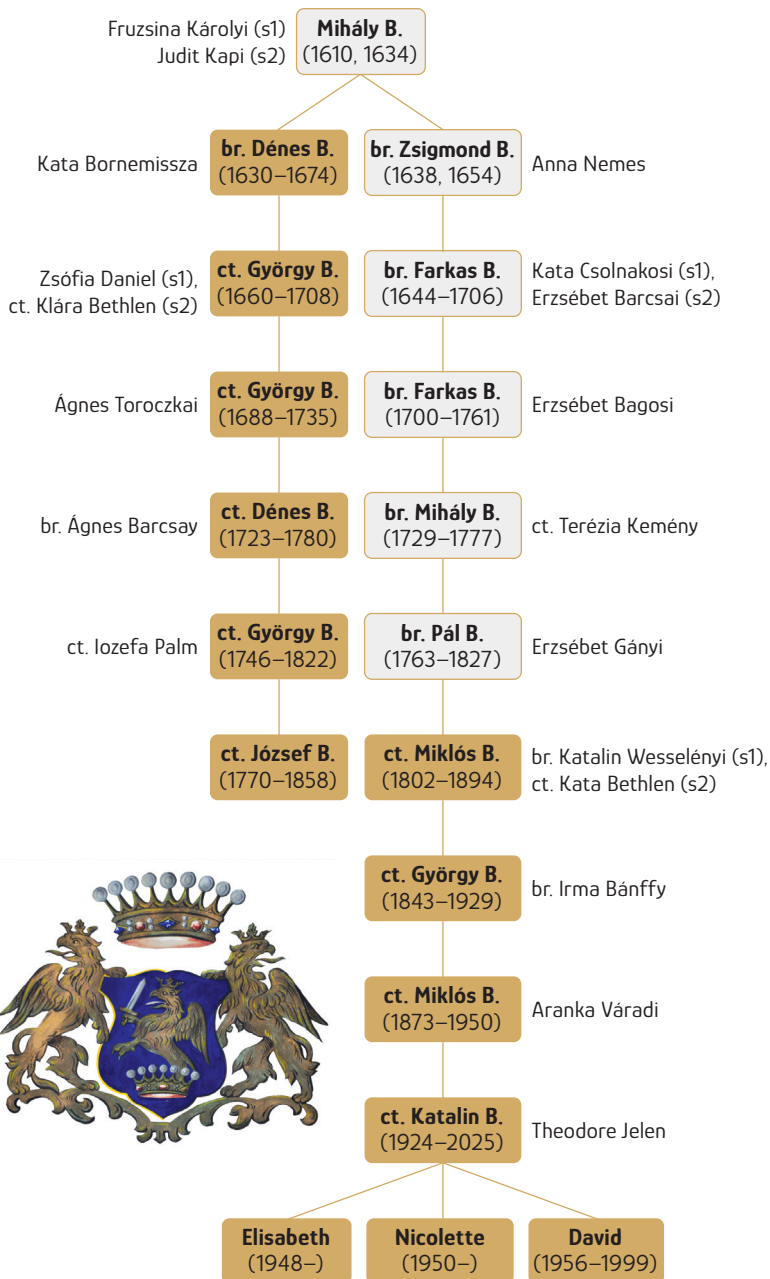

Moara castelului, cca. 1969, autor necunoscut, reproducția lui Miklós László
„Castelul Banffy Com. Bontida. Jud. Cluj. Fotografiiile cu situația existentă s-au executat în luna aprilie
anul 1969”, album în posesia lui József Bálint-Pataki

Vederea morii la mijlocul anilor 2000
Arhiva Fundației Transilvania Trust

Arborele genealogic al familiei Bánffy de Losoncz

PENTRU A FACILITA URMĂRIREA ISTORIEI castelului, prezentăm aici acei membri ai familiei care au construit sau au locuit în Castelul Bánffy din Bonțida. Lista începe cu Mihály, tatăl baronului Dénes Bánffy, cel care a inițiat transformarea conacului aflat pe acest domeniu într-un castel renascentist.

Desigur, istoria familiei Bánffy este mult mai complexă decât ceea ce se vede aici, însă, pentru a asigura claritatea prezentării, includem doar cele mai necesare informații. În cazul în care nu cunoaștem anul nașterii sau al decesului unui membru al familiei, indicăm anul primei și al ultimei mențiuni în sursele scrise. Se poate întâmpla ca un membru masculin al familiei să fi avut mai multe soții de-a lungul vieții; în astfel de cazuri, folosim marcasele s1 / s2 pentru a indica ordinea căsătoriilor.

Bibliografie

Bánffy, Katalin, *Ének az életből [Cântec din viață]*, Ed. Helikon, 2015 (publicație în limba maghiară).

Bánffy, Miklós, *Erdélyi Történet [Poveste transilvană] I–III*, Ed. Helikon, 2021 (publicație în limba maghiară). Apărută în traducerea lui Marius Tabacu, cu titlul *Trilogia transilvană*, vol. I–III, Ed. Tracus Arte, 2019.

Bíró, József, *A bonchidai Bánffy-kastély [Castelul Bánffy din Bonțida]*, Seria Erdélyi Tudományos Füzetek nr. 75, Cluj, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 1935 (publicație în limba maghiară).

Gy. Dávid, Gyula, *A bonchidai Bánffy-kastély [Castelul Bánffy din Bonțida]*. Cluj-Napoca, Ed. Polis, 2018 (publicație în limba maghiară).

Hegedüs, Csilla, Berki Tímea (ed.), *Castelul Bánffy din Bonțida. Trecut, prezent, viitor*, Cluj-Napoca, Fundația Transilvania Trust, 2020.

Jósika, Miklós, *Emlékirat [Memorii]*, editor János Győri, Ed. Magyar Helikon, 1977 (publicație în limba maghiară). Accesibil online pe pagina Magyar Elektronikus Könyvtár, <https://mek.oszk.hu/04900/04984> (octombrie 2025).

Kovács, András, Bonchida. Bánffy-kastély. *[Bonțida. Castelul Bánffy]*, Seria Erdélyi műemlékek nr. 10, Cluj-Napoca, Fundația Transilvania Trust – Editura Kriterion, 2005.

© Transilvania Trust, 2025

TRANSILVANIA
TRUST

Autor: Zsuzsanna Eke, istoric de artă

Fotografii contemporane: Brandcare Marketing Agency, Fundația Transilvania Trust, Angéla Kalló, Gábor Kiss, Ágnes Kiss-Tamás, Péter Lepedus-Sisko, viewcatchers (Hunor Bako, Miruna Moldovan)

Imagini de arhivă:

Arhiva familiei Bánffy

Arhiva Fundației Transilvania Trust

Arhiva Institutului Național al Patrimoniului, București

Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Cluj, Cluj-Napoca

Centrul de Cercetare în Științe Umaniste MTA–ELTE, Institutul de Istoria Artei, Budapesta, Ungaria

Fototeca Azopan, Târgu Mureș

Muzeul Maghiar de Arhitectură – Centrul de Documentare și Protecția Patrimoniului, Arhiva Fotografică, Budapesta, Ungaria

Muzeul Național al Ungariei, Centrul Colecțiilor Publice, Budapesta, Ungaria

Concept grafic și design copertă:

Elemér Könczey, Botond Fazakas, IDEA PLUS, Cluj

Tipar:

IDEA Design & Print, Cluj

Director: Péter Nagy

Publicație apărută cu sprijinul:

MTA MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA